ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE
SERIA III *TOMUL IX* *MEM. 11.*

LA CENTENARUL LUI TITU MAIORESCU

DE

I. PETROVICI
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ. BUCUREȘTI, 1940

www.digibuc.ro

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

LA CENTENARUL LUI TITU MAIORESCU

DE

I. PETROVICI

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Cuvântare comemorativă ținută în ședința publică solemnă dela 16 Februarie 1940 Sub Președinția M. S. Regelui Carol II

Sire,
Domnilor Colegi,

S'a scurs, până ieri, o sută de ani dela nașterea lui Titu Maiorescu, așa dar un răstimp care în genere depășește nu numai durata curentă a omului, dar chiar și pe-a vieților excepțional de îndelungi, — astfel că oricât am fi avut dorința ca celebrul critic și îndrumător să fi dăinuit vreme mai multă printre noi, ar fi fost poate prea îndrăsneț din partea noastră să ne fi așteptat ca să-l avem și astăzi, ca ființă vie, în mijlocul nostru. N'am putea de aceea începe — nici măcar ca formă protocolară — exprimând păreri de rău că Titu Maiorescu lipsește dela această sărbătoare, dela triumfala comemorare pe care i-o pregătește țara.

Căci — fie zis fără înconjur — puțini oameni învățați au avut norocul să se bucure realmente la centenarul lor, de interesul public și de mișcarea cercurilor noastre intelectuale, în măsura de care se bucură acest aniversar, care a fost plănuit de-a capo pe dimensiuni deosebit de vaste, angajând la executare o întreagă serie de instituțiuni.

Proporțiile care s'au dat evenimentului decurg probabil din mai multe cauze, dintre care voiu menționa întâi și întâi faptul de primă importanță că Românului îi place să descopere — regăsindu-și poate cu mulțumire propria sa structură spirituală — să descopere în sufletul celor mai strălucite personalități, câteva însușiri care-i sunt lui deosebit de scumpe

1 A. R. — *Memoriile Secțiunii Literare. Seria III. Tom. IX Mem. 11.*

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI
BIBLIOTECA INST. IST. N. IORGA
Inventar 12727
www.digibuc.ro

și de care parcă n'ar vrea să dispenseze absolut pe nimeni, nici chiar valorile cele mai necontroversate. Aceste însușiri cardinale ar fi: bunul simț, echilibrul, măsura, tactul, circumspecțiunea, — care poate că nu sunt în fond decât o singură însușire cu denumiri felurite, o însușire alternativ privită din diverse puncte de vedere și sub lumina unor împrejurări schimbătoare.

In ansamblul superioarelor trăsături sufletești, care compuneau ființa lui Titu Maiorescu, bunul simț trona la loc de onoare și, aș putea spune, la post de comandă. De multe ori, în luptele sale literare, Maiorescu ne apare ca un paladin al bunului simț sănătos și-i suntem recunoscători că fără să se fi abătut o clipă dela directivele lui realiste, a știut să împrumute totuși acestui instrument, de reputație cam rustică și oarecum « terre à terre », un elan de bravură cavalerească, ba chiar înfățișarea subțire a fineței sau a unei supreme eleganțe.

Din acest bun simț prețios care — orice ar spune Descartes — nu este la toată lumea egal distribuit, se trage atitudinea de cumințenie și măsură, care a caracterizat totdeauna activitatea lui Titu Maiorescu, ferindu-l de gesturi precipitate, de vorbe nereținute, de lovituri în gol, — fapte de natură să macine prestigiul și să scadă autoritatea chiar la oameni de valoare, la intelectuali de rasă cu spiritul viu și fosforescent. Incă dela începutul carierei sale, fiind foarte tânăr — deși maturitatea lui Maiorescu a venit excepțional de curând — omul acesta de elită s'a impus multora, și nu unor oameni de rând, s'a impus osebit de cultura sa temeinică, de mintea sa limpede și de darul exprimării frumoase, prin această rezervă circumspectă, pe care alții nu o aveau în același grad, încât, oricare va fi fost inteligența lor, au trebuit să lase pasul aceluia care o avea.

Mai ales pentru o țară mică și primejduită nu se pot prețui în deajuns însușirile de echilibru, stăpânire, prudență și măsură, care nu exclud de altfel curajul, atunci când trebue și atâta cât trebue, așa cum exemplar de bine a arătat chiar Titu Maiorescu.

Un al doilea motiv pentru care figura sărbătoritului de astăzi interesează deopotrivă toată suflarea românească este

www.digibuc.ro

poate și faptul că dânsul a contribuit rând pe rând la strălucirea tuturor provinciilor țării, fără ca opera lui să fi rămas legată particular de vreuna. Mlădiță a trunchiului românesc din Ardeal, Maiorescu a văzut lumina zilei în Oltenia, și-a împrăștiat razele tinereței sale creatoare din capitala Moldovei, unde se integrase în elita societății moldovenești, în sfârșit și-a avut ani de domnie spirituală și ore de apoteoză, în capitala țării, la București. Aproape toți contimporanii lui — chiar acei de prima mărime — păstrau în graiul lor particularisme provinciale, cu un sensibil accent dialectal. Numai Maiorescu s'a exprimat dela început — ca vocabular și intonare — în limbă românească pură, în limba care urma să devie aceea a claselor culte de pretutindeni, în limba care se vorbește astăzi și pe care, în vremea lui, nu avea dela cine s'o învețe, ci a trebuit să și-o făurească singur din tezaurul împestrițat al limbii existente, având ca îndreptar instinctul său infailibil, etnic și estetic, care nu i-a fost îndreptar numai lui, ci ne-a fost îndreptar și nouă, cari vorbim mai mult sau mai puțin astăzi limba lui Titu Maiorescu.

Dar motivul de căpetenie al însemnătății pe care o dobândește sărbătorirea lui Titu Maiorescu este caracterul operei sale critice, care a fost eminamente o operă națională. El s'a ocupat de preferință de stările *noastre*, a făcut analiza lucidă a realizărilor *noastre* și a dat îndrumări fericite culturii *noastre* naționale. Desigur la această operă de prefacere spirituală — pentru care se cereau mijloace de primul rang — el a folosit principii filosofice cu caracter universal, pe care le cunoștea și mânuia la perfecțiune, din îndelunga sa ședere, la studii temeinice, în străinătate. Dar aceste principii le folosea în deobște ca mijloc de acțiune culturală, nu ca material de cercetare sau ca elemente de speculație teoretică. Un scriitor care a părăsit scena vastă a gândirii mondiale — unde totuși debutase destul de promițător în tinerețe — pentru scena mai restrânsă a trebuințelor locale, pentru a sta în slujba nevoilor urgente ale culturii neamului său — căruia i-a adus servicii eminente — merită din partea națiiei recunoscătoare o cât mai întinsă pomenire, care să-l și despăgubească de

www.digibuc.ro

tot ce a pierdut poate în alte privințe, prin această restrângere izvorîtă dintr'un devotament național.

Alți cugetători de ai noștri, dela aceeași epocă, desinteresându-se ori interesându-se mai puțin de problemele care constituiau actualitatea culturii românești și avântându-se în speculații abstracte, « sub specie aeternitatis », și-au rezervat poate un loc mai înalt în panteonul gândirii universale, dar s'au izolat totodată de publicul cetitor român, au avut o mult mai slabă influență locală, ca să nu zic o contribuție disparentă la promovarea culturii românești. In niciun caz — oricare ar fi valoarea explorațiilor lor filosofice și oricâtă admirație li s'ar cuveni — ei nu pot rivaliza cu Maiorescu, în calitatea lui de exponent și de « spiritus rector » al spiritualității autohtone din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, spiritualitate care se căuta anevoios pe sine și râvnea să se ridice cât mai sus. Insă în Maiorescu sărbătorim azi nu numai pe comandantul victorios al unor lupte de mult isprăvite și câștigate sub ochii lui, dar și pe precursorul de seamă al unor biruinți recente, al unor prefaceri ce și-au făcut drum cu greutate, dar pe care dânsul și grupul lui de oameni de elită le-au fluturat de multă vreme, fără să aibă putința de a le vedea izbânda personal. In sfârșit, pentru alte domenii unde planează încă negura și confuziunea, activitatea lui Maiorescu are încă valoarea unui model, destinat să inspire și să dea curaj.

Comandant biruitor la realizările de ieri, precursor al realizărilor de astăzi, inspirator al celor de mâine, Maiorescu nu este numai al trecutului, ci își păstrează o actualitate vie, ce nu amenință să se împrăștie curând. Iată pentru ce comemorarea lui a deșteptat pretutindeni un răsunet aparte, iată de ce îmbrăcarea hainelor de sărbătoare în centrele principale ale țării, nu are nimic dintr'o convenție silită, fiind cerută sincer de sufletul românesc.

Activitatea spirituală a lui T. Maiorescu nu s'a depănat pe-o singură linie și nu s'a scurs într'o singură direcție, ci a fost felurită și multilaterală.

Era mai întâi de toate o necesitate a timpului ce nu lăsa pe niciun om mai de seamă la o singură ocupație, existând

www.digibuc.ro

oameni puțini la treburi multe și la goluri numeroase; dar a mai fost în cazul nostru și bogăția de aptitudini a omului, precum și varietatea cunoștințelor sale enciclopedice, care au tăiat fațete multiple în cristalul inițial, aspecte diferite, care ar fi aicea, acela de filosof, critic literar, filolog, om politic, istoric, profesor, —splendid șirag de îndeletniciri, dispunând fiecare, după preferință, de două talente esențiale: talentul de scriitor și acela de orator.

Neapărat o varietate de ipostase nu se impune « ipso facto », ci doar atunci când atinge și un nivel ridicat la toate sau mai la toate întrupările sale, când poartă pe dimensiunea întinderii și pecetea superiorității.

Nu a fost om care luând contact cu Maiorescu să nu fi avut sensația răspicată a unui om superior, cu toate că nu le venea la toți egal de lesne, chiar la curent fiind cu activitatea lui spirituală, să-i definească această superioritate. Unii chiar ajungeau, în greutatea precizării, s'o pună în atârnare de înfățișarea omului palpabil, derivând-o din ținuta lui impecabilă, din gravitatea sa autoritară, din ochii săi pătrunzători, din gesticulația lui expresivă, din timbrul său așa de muzical . . .

O personalitate excepțională însă trebue să poseadă într'o privință sau mai multe, o putere de creație proprie, o originalitate oarecare, în cea mai bună accepție a cuvântului.

Personalitatea superioară a lui Maiorescu a avut fără îndoială unicitate și originalitate, pe care unii poate nu au găsit-o, pentru că n'au știut unde s'o caute; și pentru că n'au găsit-o acolo unde o căutau cu stăruință, s'au grăbit s'o declare neexistentă.

A fost poate o explicabilă pornire a unora să-și îndrepte și să-și grăbească cercetarea originalității acestei mari figuri culturale, în domeniul principiilor și teoriilor filosofice pe care le-a reprezentat și folosit.

Caracterul studiilor sale universitare din Germania, teza sa de doctorat în latinește (asupra filosofiei lui Herbart), prezența sa foarte de tânăr în Societatea filosofică berlineză, afirmarea sa prin conferențe apreciate în sânul aceluiași cenaclu și prin colaborarea sa la « Der Gedanke », organul

www.digibuc.ro

societății în chestiune; redactarea fără zăbavă a unei scrieri filosofice în limba germană: «Einiges philosophische in gemeinfasslicher Form»; toată această febrilă activitate de cugetător, anterioară stabilirii sale în țară, iar mai târziu calitatea sa de profesor ilustru de filosofie la Iași și la București, de unde a ieșit și tratatul său de logică, folosit atâtea decenii la licee și facultăți; în sfârșit, conținutul precumpănitor filosofic al prelegerilor sale populare și mai ales prezența constantă a substratului și spiritului filosofic — caracterizat prin lărgime și elevație — în quasi-totalitatea scrierilor sale, — toate acestea au făcut, la cercetarea originalității sale, să se aibă de preferință în vedere activitatea și rostul său de filosof.

Fără a socoti, întru cât mă privește, că în domeniul filosofiei pure trebuește căutată culminanța lui Titu Maiorescu, — ci mai de grabă pe o altă catenă care se ițește, din spate — cred totuși că preocupările și opera sa de filosofie propriu zisă, întregesc, fără deficiențe, panorama luminoasă a întregii sale activități.

In fața cercurilor străine, capabile să judece și să cunoască, Maiorescu a trecut, în tinerețele sale, ca o virtualitate interesantă, în domeniul filosofic. Virtualitate care — adăogăm noi — nu s'a realizat deplin, din cauze care desigur nu sunt ușor de stabilit, dar printre care se găsește, după credința noastră, și gradul în care s'a asimilat la întoarcerea în țară, cu nevoile imediate ale culturii românești.

Cele două scrieri ale sale, curat filosofice, scrierea germană din tinerețe și lucrarea de logică de mai târziu, fără să poată revendica o radicală originalitate — prima folosește teme herbartiene și idei esențiale de ale lui Feuerbach; din cea de a doua se strevăd înrâurile lui Drobisch, Kant și Stuart Mill — conțin însă amândouă, din loc în loc, pe canavaua ideilor împrumutate și unele arabescuri fine cu caracter personal. Dar mai presus de toate impresionează forma în care au fost turnate, — aceasta efectiv și autentic maioresciană —: la tratatul de logică o formă organică minunată, care face din ansamblul eclectic al ideilor, o adevărată unitate, perfect închegată în toate articulațiile sale; la scrierea germană o formă concretă și literară, pe care Herbart,

www.digibuc.ro

inspiratorul, n'a avut-o nicio dată, așa că am putea spune — păstrând evident proporțiile — că scrierea lui Maiorescu, în marginile ei restrânse, a putut avea pentru difuzarea ideilor herbartiene, ceva din rolul pe care l-a jucat mai târziu Schopenhauer cu stilul său artistic pentru difuzarea ideilor lui Kant.

Să menționăm de asemeni că așchii de pătrundere filosofică, admirabil redactate, în concisiunea lor lapidară, ne oferă și multe din aforismele lui Titu Maiorescu, anexate la ediția completă a Criticilor sale.

Dar osebit de măsura în care s'a realizat în scris, în ordinea filosofică, Maiorescu ne apare ca un adevărat filosof, atât prin exigența permanentă de a-și lega toate cunoștințele între ele și a privi lucrurile dela înălțime, cât și prin pasiunea problemelor ontologice, temperată însă de o educație pozitivistă, care reclama controlul faptelor și contactul cu știința. Când și-a făcut studiile la Universitatea din Berlin, era o epocă de depresiune speculativă. Hegel se prăbușise, Schopenhauer încă nu se impusese, iar Kant părea perimat. De aceea, în primul moment, Maiorescu s'a adăpat cu filosofii mai sfioase și mai circumscrise la domeniul faptelor — cum erau Herbart și Feuerbach — cei doi gânditori cari alimentează cu deosebire scrierea sa germană, în care nu vedem citat pe Kant măcar o singură dată, iar pe Schopenhauer numai o singură dată, și asta într'o chestie secundară. Când însă puțin după aceasta, Maiorescu a cunoscut temeinic pe Schopenhauer și printr'însul a ajuns la Kant, temperamentul său de metafizician l-a făcut să-și schimbe zeii săi filosofici, desfăcându-se de Herbart și Feuerbach, până la punctul de a-i omite din expunerea selecționată a filosofiei germane, la cursul său universitar. Trecerea dela Feuerbach la Schopenhauer — ca convingere și lagăr filosofic — îmi amintește de evoluția spirituală a lui Richard Wagner, care după ce și-a redactat sub inspirația lui Feuerbach, textul alegoric al tetralogiei sale, Inelul Nibelungilor, descoperind ulterior pe Schopenhauer și entuziasmându-se de el, a dat aceluiași text o cu totul altă semnificație, una pesimistă, transformând înțelesul unui final, care trebuia să exprime înlocuirea unei lumi învechite, prin

www.digibuc.ro

alta mai bună — însă tot pământească — transformându-l într'un cuget de nimicire totală a existenței, cu definitiva intrare în Nirvana.

Elanurile metafizice ale lui Maiorescu, care au rămas în amintirea fermecată a ascultătorilor săi dela curs, erau însă înfrânate dela orice lansare în absurd, de latura pozitivistă, excelent hrănită de cunoștințe științifice, întinse și enciclopedice. Imi amintesc bunăoară de lecții universitare în care Maiorescu dădea studenților săi — pentru înțelegerea mai exactă a expunerii — noțiuni de calcul diferențial sau ne introducea în tainele fizicei și chimiei, cu o competență uimitoare (dela el am aflat cel dintâi inovațiile moderne care au descompus atomii în ioni și electroni), ca să nu mai vorbesc de excursiile în fiziologie, știință căreia îi atribuia o importanță particulară în economia cercetărilor filosofice, mai-mai să împărtășească punctul de vedere al lui Claude Bernard, care spusese într'o împrejurare memorabilă următoarele: « Fiziologia este o știință intermediară care își înfige rădăcinile în științele fizice și își înalță crengile până la științele spiritului, la științele filosofice. Ea pare destinată a fi trăsătura de unire între două ordine de științe, având sprijinul în primele și oferind suportul celorlalte ».

Maiorescu a avut chiar o epocă — așa după cum reiese din al doilea volum al însemnărilor sale zilnice, apărute de curând, o epocă în jurul anului 1880, când se ocupa cu o pasionată stăruință de studii de fiziologie, cu speranțele pe alocuri iluzorii ale multor pozitiviști, — cam aceeași perioadă în care se silea să adâncească fenomenele de telepatie și de hipnotism, acestea poate cu alt scop, anume pentru a sparge prin ele perdeaua inpenetrabilă care desparte cunoștința normală a simțurilor, de adevărurile ultime, către care veșnic ne mână înclinările noastre metafizice. Impins de aceleași adânci trebuințe, Eminescu, nu se da înapoi, pentru a ne scoate din făgașul cunoașterii normale, condamnată la superficial, să facă apel la îndeletniciri oculte: la magie și astrologie. Maiorescu, spirit mai pozitivist, se gândea să recurgă la fenomene excepționale, cu un caracter straniu și rar, însă în orice caz luate din câmpul experienței pozitive.

www.digibuc.ro

N'am vrea să lăsăm acum impresiunea că știința enciclopedică a lui Maiorescu se mărginea numai la ramurile menționate și să uităm mai cu seamă istoria universală, care a constituit specialitatea debutului său de profesor la Universitatea din Iași, când a izbutit să capete laudele scrise ale mult dificilului Hasdeu; sau știința linguistică, de care ne poate convinge oricând studiul său întins despre «Scrierea limbei române», minunat pentru epoca de rătăciri și confuzii în care a fost scris, stăpân pe teoriile științifice respective și înțelept prin toată prezentarea și aplicațiile făcute la limba noastră. E interesant că deși Academia avea filologi de specialitate, de câte ori s'a pus, în timpul vieții lui Maiorescu, problema ortografiei, l-a ales pe dânsul raportor, ceea ce era un testimoniu constant adus priceperii sale în materie, pricepere evident combinată cu simțul său particular de alegere justă și cu chibzuința sa superioară, însușiri pe care așa de puțini le mai aveau!

Intorcându-ne la silueta filosofică a lui Titu Maiorescu, nu putem întârzia să punem accentul pe una din laturile cele mai impresionante ale acestei personalități: calitatea sa de profesor de filosofie, de difuzor al ideilor filosofice din cea mai spațioasă sală a Universității, totdeauna prea mică să încapă năvala unui public lacom să-l asculte, — studenți și lume străină, niciodată sătuli de vorba magistrului și de învățăturile lui. Căci arta unei prelegeri perfecte, era secretul personal al lui Titu Maiorescu, care știa — cu un dozaj irepro-șabil — să concentreze și să destindă, să instruiască și să înalțe, să-ți dea fiorii infinitului și să te coboare în concretul vieții, ilustrând teoriile cele mai abstracte prin exemple nemerite, prin corelații neașteptate, prin analogii de interes actual și veșnic cu poantă morală! Nu știai ce să admiri mai tare: înălțimea ideilor sau meșteșugul aplicațiilor practice, deghizat, dar permanent educative! Și toate aceste corăbii încărcate, cu comorile gândirii și bogățiile vieții lăuntrice, veneau aduse de fluviul majestuos al unei elocințe captivante, a cărei solemnitate nu avea nimic artificial, ci era perfect adecuată oficiului său, după cum glasul vibrant al unor perioade ascendente nu avea nimic decla-

www.digibuc.ro

matoriu, ci păstra conformitatea cea mai naturală dintre emoție și accent!

Minunate opere organice au fost aceste lecții ale lui Titu Maiorescu! In sfera lor au fost poate tot așa de prețuite, ca și celebrele prelegeri ale lui Jules Lachelier, la Școala Normală Superioară din Paris, prelegeri de mare răsunet, care s'au păstrat în caiete îngrijite, deși autorul lor a lăsat cu limbă de moarte să nu se tipărească niciodată. A avut poate conștiința elementelor vremelnice legate de actualitatea pasageră, dar care contribuiau într'o măsură însemnată la farmecul lecțiunii, poate și sentimentul unui destin specific, care stăpânește prelegerea orală (nepublicată la timp), asemănător întru câtva aceluia al poeziei populare care circulă anonimă și se preface prin adăogirile altora, desvoltându-și dela o zi la alta forma inițială. Acest lucru e de natură să ne consoleze de risipirea lecțiunilor lui Maiorescu — rămase în memoria ascultătorilor, trecători și dânșii, numai sub forma de idei răzlețe și aceea a unei delectări generale, — lecțiuni care cu toată bunăvoința nu se mai pot reconstitui niciodată în arhitectonica lor unică și absolut personală.

* * *

Ajungem acum la partea covârșitoare a operei lui Maiorescu, aceea care l-a integrat în evoluția culturii noastre cu rolul de pilot desăvârșit, într'o epocă de amețeală și într'o atmosferă turbure de tot felul de confuziuni. Lui Maiorescu i se acordă îndeobște titlul de mare critic și mai des acela de critic literar. Este drept că el a scris și critică literară, după cum este adevărat că avea gustul fin și ochiul deosebit de ager să descopere fără zăbavă ceea ce era frumos sau ceea ce vătăma armonia într'o scriere literară. E tot așa de exact că el avea pasiunea artei, până la un grad care mă face să mă întreb dacă nu cumva arta n'a fost pasiunea maximă a lui. Oaspeții cei mai bine veniți în casa lui erau scriitorii, orele de distracție le consacra mai cu seamă lecturilor literare, obligând și pe alții la aceasta în reuniunile lui intime, conferințele sale din străinătate au fost de estetică, iar scrierea sa germană « Einiges philosophische » cu toate că din alt domeniu, e necontenit

www.digibuc.ro

întreruptă de citații literare, în limbi felurite, dela Horațiu la Dante, dela Lessing la Goethe, la Schiller și la Klopstock, dela Corneille la Heine și la Victor Hugo.

Probabil că Maiorescu a văzut în contemplarea frumosului — pe care o extindea și la priveliștile naturii, împrospătate de veșnice călătorii — leacul suveran de degajare din sfera brutalităților vieții. Poate chiar dragostea lui de prelegeri și, în general, plăcerea de a vorbi la tribună n'au fost străine de pasiunea de artă, căci pentru dânsul acesta era cu deosebire modul său de a fi mare artist. Ne putem întreba dacă și dragostea de filosofie nu era în legătură cu împătimirea de artă, — fiindcă nu se mai întreabă nimeni dacă îndeletnicirea de critic literar nu presupune la bază aceeași pasiune, critica literară nefiind, în rostul ei normal, decât o formație auxiliară a literaturii, pusă în serviciul acesteia și pentru promovarea ei.

Cu toate aparențele lui olimpice, Maiorescu a fost în fond un sentimental, lucru pe care n'au făcut decât să-l confirme revelațiile însemnărilor sale zilnice, de unde pentru unii a răsărit imaginea unui Maiorescu nou, dar pentru alții numai o întărire a unor presupuneri pe care le făcuseră de mai multă vreme.

Dragostea de frumos și de artă se afla deci în legătură cu întreg sentimentalismul său natural și poate singura cale larg deschisă, care îi rămânea la dispoziție, după comprimările pe care și le impusese, într'o disciplinare severă la care voința lui puternică făcuse minuni.

Dar oricum, deși a făcut și excelentă critică literară, Maiorescu a îmbrățișat, în analiza sa nemiloasă și multilateral îndrumătoare, întreaga cultură românească, secondat de societatea « Junimea » dela Iași și folosind organul « Convorbirilor literare » care a depășit astfel și dânsul rolul de îndreptariu curat literar.

Această operă critică, alternativ negativă și constructoare, încununată de-o frumoasă izbândă, este aceea care constitue în primul rând *originalitatea lui Titu Maiorescu.*

Evident nu este vorba de originalitatea principiilor întrebuințate și puse la temelie, ci de originalitatea îmbinării și

www.digibuc.ro

folosirea lor. Maiorescu nu făcea operă speculativă, ci de aplicație pe teren, nu era în această împrejurare teoretician abstract, ci, mai presus de toate, chirurg. Iar la o operă de chirurgie — era vorba de extirparea unei infecții periculoase în tânărul organism al culturii noastre — n'am să mă întreb de originalitatea teoriilor care au stat la baza operațiunii, ci voiu aprecia arta, talentul, precizia și norocul cu care a fost executată. Teoriile au putut fi împrumutate, dar tehnica a fost autentic maioresciană și fără contestare, de un rang superior. Sau, pentru a folosi o altă comparație, criticile lui Maiorescu au fost mașini de război, cu tragere precisă, și nu mă va interesa atâta pe ce date teoretice s'au întemeiat, ori cine a fost pe vremuri descoperitorul acestor date, ci voiu aprecia invențiunea « tehnică » în sine, forța și eficacitatea ei pe teren, precum și pe autorul ei ca atare.

S'ar putea tăgădui valoarea scrierii lui Lessing « Hamburgische Dramaturgie », care combătea puternic anumite modele dramatice, recomandând alte izvoare de inspirații, pentru motivul că făcuse dense împrumuturi dintr'o scriere similară a lui Diderot, sau că faimosul manifest romantic, din fruntea dramei Cromwell a lui Victor Hugo, își pierde însemnătatea sa memorabilă, din cauză că își însușise multe idei teoretice din August-Wilhelm Schlegel?

Nu oricine posedă meșteșugul acestor montări tehnice, cu toate că formula care le stă la bază zăcea nefolosită, de timp îndelungat, și cu toate că era cunoscută și de alte capete, dar care n'au știut ce face cu ea.

In vremea când și-a început « Junimea » lucida și rodnica ei activitate, domnea pe meleagurile noastre o mare ameteală și confuzie de noțiuni, o învălmășeală de criterii care amestecau laolaltă adevărul cu fantazia, știința cu pretențiunea, arta și contrafacerea, progresul cu aparențele sale. Chiar și cuvintele erau adesea folosite — tocmai acolo unde ar fi trebuit să domnească precizia și claritatea — fără cunoașterea exactă a înțelesului, după sonoritatea amăgitoare a silabelor, în împerecheri și aglomerații fără sens. Nu-i vorbă, se mai întâmplă și astăzi, astfel de împerecheri bizare, de sigur în cercuri ceva mai modeste, dar unde totuși n'ar trebui. Imi amintesc că

www.digibuc.ro

acum 12—13 ani, într'o inspecție ministerială pe care o făceam în tovărășia neuitatului meu prieten și coleg Octavian Goga, — la marginea unei bogate comune de munte, unde ne așteptau sătenii, am fost întâmpinați de un tânăr și falnic învățător, ale cărui pretenții culturale îi stăteau scrise pe frunte, cu o lungă cuvântare pregătită, care a început cu vorbele următoare: « Domnilor Miniștri: Vă salutăm cu dragoste și cinism! ». Dar pe vremea tinereților lui Maiorescu împerecheri verbale aproape la fel se practicau și în sfere mai înalte, pe buza sau pe condeiul unor personagii care dedeau tonul în cultură, — și împotriva acestora Maiorescu a scris faimoasa « Beție de Cuvinte ».

Ce mare trebue să fi fost desiluzia unui tânăr foarte inteligent, cu studii foarte temeinice, cu noțiunile clare și bine așezate în spiritul său ponderat, întorcându-se dintr'o lungă ședere în lumea civilizată, și dând de pseudo-cultura și de desorientarea dela noi!

Prin străinătăți mai umblaseră și alții, însă mulți dintr'înșii se reasimilaseră repede, întorcându-se în mediul lor autohton. Chiar astăzi câți nu admiră bunăoară în străinătate ordinea și acurateța, dar le uită îndată ce trec frontiera noastră înapoi, aruncă iarăși cocoloașe de hârtie pe acolo pe unde aiurea n'ar fi îndrăsnit s'o facă, în sfârșit își conformează comportarea cu ceea ce face toată lumea.

Maiorescu însă n'a cedat valului reasimilator, având și norocul să găsească la Iași o pleiadă de prieteni tot așa de rezistenți, n'a voit să renunțe la niciunul din bunurile sufletești câștigate și — vorbim evident la figurat — a continuat să se servească de un ceasornic de precizie într'un mediu în care se măsura timpul după stele (care pot fi și acoperite cu nori) sau de un cântar exact, acolo unde încă se cântărea în palmă și după norme părtinitoare. S'ar zice, la prima vedere, că înălțimea de pe care își privea înconjurimea și armele lui superioare, îl destina la o izbândă lesnicioasă, în lupta pe care a întreprins-o curând după stabilirea sa la Iași. Eroare! Nu se învinge ușor prejudecăți îndătinate și mai ales atitudini comode care dădeau putința fără mari sacrificii și fără cine știe ce pregătire, să fii savant, poet sau conducător de oameni!

www.digibuc.ro

Titu Maiorescu a plătit scump un șir de ani, neconformismul lui cu mentalitatea societății, a părut un îndrăsneț nesocotit care își închipue că are mai multă dreptate de cât toată lumea, un Galileo Galilei al ținutei, care sfidând opinia generală, trebuia lovit, persecutat și scos din circulație!

Maiorescu a răbdat cu cel mai nobil stoicism loviturile, înscenările, și insultele care plouau din toate părțile. Nu s'a descurajat și nu s'a încovoiat, fiind sigur că triumful va trebui să vie. Ca și întemnițatul dela Florența își șoptea: E pur si muove . . . și triumful în adevăr a venit.

După un număr de ani, în care adversarii, pe lângă luptele piezișe, au încercat zadarnic și bătălii în câmp deschis, rezistența a început să slăbească, rândurile să se împrăștie, în timp ce în lagărul « Junimei » răsunau cântece de biruință . . . A venit un moment în care niciun om serios n'a mai putut susține și urmări înlocuirea limbii românești arhaice și populare, cu un absurd jargon latinizant (în această privință lupta dârză a lui Maiorescu a fost discret sprijinită de un alt spirit superior al timpului, pătruns și dânsul de legile naturale ale limbajului: Domnitorul și apoi Regele Carol I); a venit de asemeni momentul când lumea a început să deosebească între știința adevărată și o erudiție deșartă, adesea improvizată și teatrală; a venit apoi și vremea când nu se mai confunda orice gângureală rimată, sau orice declamație retorică, cu adevărata poezie, izvorîtă dintr'o simțire sinceră și cu expresia proaspătă, neobișnuită. Poetul prigonit o vreme atâta cât și Maiorescu, fiindcă fusese de-a-capul relevat de către el, ajunge după o perioadă de furioasă contestare, obiectul unei admirații nemărginite. Este vorba, neapărat, de Mihail Eminescu, pentru care, după ce contemporanii îi imputaseră lui Maiorescu faptul de a-l fi așezat cu mult prea sus, generațiile mai noi, — fascinate de geniul poetului — îl învinuesc pe critic de-a fi fost, din contra, prea sfios în laudele sale. In orice caz Maiorescu a înscris dela început poezia eminesciană — deși abia pornise să picure — pe drapelul « Noii direcții », iar nuanța de moderație se explică fie din faptul că s'au văzut adesea virtualități admirabile care la un moment se întrerup, cât mai ales din aceea, că un om cu atâtea

www.digibuc.ro

dușmănii ca Maiorescu, angajat într'o luptă atâta de grea, era nevoit, în interesul izbândei, să practice strategia prudenței și să evite pe cât posibil pozițiile controversabile, anevoie de susținut, în momentul acela, cel puțin cu toată tăria logică și așa fel ca să izbească în ochii tuturor.

Oricum, critica sa a biruit, nu de îndată, dar nici din cale-afară târziu. După 15 ani, unul din focarele de ostilitate în contra criticii maioresciane, « România Junǎ » din Viena, trimetea următoarea telegramă la Iași:

« România Junǎ » serbând victoria luminii ce ați făcut în literatura noastră, vă urează mulți ani și vă roagă să spuneți acelei valoroase « Junimi », astăzi bătrână prin fapte, că Junimea română din patru părți o admiră și o urmează ».

Telegramă elocventă, dar mai ales simbolică. Intru cât cazul « României June » din Viena se repeta de nenumărate ori pe toată întinderea pământului românesc. Tabăra literară care avusese dreptatea de partea ei, dela început, pe când masa numerică se găsea la adversari, acum primea aderenți din toate părțile. E cazul să aplicăm o anecdotă cu Doamna de Staël, o anecdotă pe care îmi amintesc că a folosit-o și Petre Carp într'o ocaziune, bine înțeles cu totul în alt scop și în altă ordine de idei.

Un prinț era odată așezat la o masă între Doamna de Staël și o doamnă foarte frumoasă, dar pare-se complet mărginită. Prințul se adresează D-nei de Staël și-i spune: « Je me trouve entre l'esprit et la beauté », la care scriitoarea franceză îi răspunde: « Si je suis la beauté que reste-il à ma voisine? ». Așa și aci: dacă ideile Junimii aveau și forța numerică de partea lor, ce le mai rămâneau adversarilor? Un singur lucru! Să se înroleze și dânșii sub baniera Junimii, ceea ce au și făcut-o, cel puțin unii dintre dânșii, începând a colabora zelos la « Convorbirile literare ». Cu aceasta războiul era oarecum sfârșit!

Dar o biruință nu rămâne definitivă niciodată și pozițiile câștigate se păzesc cu luare aminte, dacă nu față de o resurecție a celor învinși, însă de alte amenințări care pot veni de aiurea. Fără a mai milita în aceeași măsură, Maiorescu a continuat să supravegheze câmpul literar, semnalând pri-

www.digibuc.ro

mejdiile noi, stimulând și câteodată intervenind în persoană. Din punctul acesta de vedere trebue să notăm opoziția sa neclintită în contra teoriilor critice ale lui Taine — autor care voia să explice genetic opera literară din mediul în care s'a produs — opoziție împinsă poate prea departe. Lucrul se explică totuși dacă ne gândim că această teorie putea să aducă o nouă perturbare în jurul noțiunii de frunos, abia limpezită în lumea noastră literară, în orice caz la faptul că opera de valorificare estetică nu poate fi prea mult ajutată de criteriul genetic și că abuzul de explicare psihologică amenință să amestece iarăși laolaltă ceea ce e realmente valabil cu ceea ce este mai puțin, ceea ce e adevărat, cu ceea ce e greșit. De asemenea simțul estetic al lui Maiorescu protesta împotriva nivelării exemplarelor de elită — podoabă efectivă a omenirii — înnecate în acel «mediu», căruia i se atribuia acum un rol prea mare la izbucnirea creațiilor de artă. Pentru aceste motive Taine nu i-a fost un gânditor simpatic lui Titu Maiorescu, deși ca concepție politică de pildă, ar fi putut perfect să se întâlnească.

Din când în când, măcar sub forma de rapoarte academice, Maiorescu continua să-și dea părerea autorizată asupra scriitorilor noștri meritoși, insistând asupra operelor individuale, mai mult decât o făcuse în tinerețe, când se conforma obiceiului «Junimii» de a nu se ataca sau evidenția un om izolat (literat sau om de știință) ci o grupă întreagă, pentru a se afirma un curent sau a se lovi într'altul. Acest sistem — ne spune Gheorghe Panu în «Amintirile» sale — îl inaugurase însuși Maiorescu (de altfel inițiativele spirituale porneau în genere dela el), fiind semnificativ de altfel pentru preocupările lui generale, de-a risipi o atmosferă și întrona o alta. Nu mai scria în genere studii lungi, — dar totuși valoroase prin pătrundere și caracterizare, ca și printr'o ușoară îmlădiere a principiilor estetice, pe care în aprigele lupte ale tinereții, din necesități de strategie, fusese poate nevoit să le prezinte într'o implacabilă rigiditate.

Oricum, chiar o pagină, două, scrisul critic al lui Maiorescu se citea cu lăcomie atât pentru autoritatea lui necontestată, cât și pentru farmecul unui stil, care își atinsese perfecția

www.digibuc.ro

de mult, din tinerețele autorului, stilul acesta neînvechit nici astăzi, de o rară proprietate de termeni, cu fraza largă, deși concisă ca cuprins, limpede, elegantă, cu o admirabilă cadență, ca să nu zic de-o minunată muzicalitate.

Și fiindcă am vorbit de creațiile sale originale, cred că nu trebue uitat că Maiorescu și-a făcut singur acest stil, cum s'ar spune « de toute pièce », într'o vreme când îi lipseau modelele, ba se scria mai de grabă într'o proză noduroasă, cu neologisme netopite, fără precizie și fără ritm. El este de fapt creatorul limbajului nostru științific, destinat abstracțiunilor, un limbaj fluent, precis și adecuat, pe care l-a îmbogățit cu toate acele însușiri literare, care nu încurcă și nu alterează sobrietatea științifică. Toți scriitorii noștri științifici, de sigur cu nuanțele lor proprii, folosesc un stil românesc care e moștenire dela Maiorescu, chiar dacă nimeni nu-l poate avea în sclipirea sa de oțel și cu eleganța sa netransmisibilă, produs natural al armoniei ideilor, al temperării fiecărei idei răzlețe de ansamblul în care se află inserată, al pendulării tuturor gândurilor în jurul unei axe de echilibru ideal.

N'au trebuit prea mari sforțări acestui stil limpede și cadențat, cu o dialectică a cărei însuflețire echivalează adesea cu o căldură comunicativă, să fie adaptat povestirii istorice, ba chiar să apară ca un veșmânt cât se poate de corespunzător. Cu un spor neînsemnat de vioiciune, de concret și de coloare, lucru care izvora și din natura materialului, ni s'a putut oferi un model de istorisire, în care chiar evenimente mărunte, chiar epoci mediocre, apar pline de interes. Maiorescu ne-a dăruit în legătură cu discursurile sale parlamentare, o istorie politică a României dela venirea principelui Carol până la începutul secolului al XX-lea. Opera sa istorică ne destăinuește o pătrundere adâncă a înțelesului evenimentelor, o privire liniștită și cuprinzătoare a desfășurării lor, arătându-ni-se șirul cauzelor complete, osebit de faptul că ele sunt și judecate, plecându-se dela criterii ferme și senine. Mai ales că evenimentele pe care ni le povestește nu sunt prea îndepărtate, ba au un nemijlocit răsunet în prezent și consecințe neistovite în viitor, — aprecierea sau condamnarea lor e dela sine reclamată, pentru a se trage calea orientărilor viitoare.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BIBLIOTEKA N. IORGA
Cota
Inventar
www.digibuc.ro

Să mai spunem în legătură cu opera sa istorică, că fără a avea o paletă prea bogată de colori, Maiorescu ne-a lăsat portrete istorice vii și excelente, pricepându-se să scoată mereu în evidență trăsăturile esențiale ale unui personaj. Lascăr Catargi, Dimitrie Sturdza, Beizadea Mitică, Gheorghe Panu și alții alcătuesc o frescă istorică vie, cu caractere principale magistral reliefate și cu nuanțe accesorii interesante, pe care în lipsa unei fantazii pitorești, i le procura în schimb ironia sa mușcătoare, veșnic inventivă și prezentă la apel.

Filosoful francez Victor Cousin — alături de mulți alții — socotea pe Descartes ca întemeietorul prozei franceze. « Când citești pe Descartes, spune Cousin, îți pare că auzi pe Corneille vorbind în proză ». Și la Maiorescu parcă ai, tălmăcită în proză, forma stilistică a unui mare rapsod, pe care n'aș putea să-l determin cu aceeași preciziune, dar pe care l-aș așeza parcă între Eminescu și Alecsandri.

Ne-a rămas, pentru a încheia, să zugrăvesc pe Maiorescu și ca om politic. Academia, precum bine se știe, nu face politică; însă a vorbi de evenimente și formații politice dispărute, înseamnă a face istorie, și Academia face istorie.

Nu voiu insista peste măsură asupra lui Maiorescu, ca orator parlamentar. Cine nu știe că a fost fruntaș între fruntașii tribunei, că ziua când urma să cuvânteze era zi festivă pentru parlament? Sunt încă destui în viață, din aceia cari au avut norocul să-l asculte, și să urmărească logica de fier cu care își înlănțuia ideile, ce se succedau fără hiaturi și fără nicio fisură. Câtă deosebire de cuvântările altora, mult mai slab înlănțuite, încât pentru Maiorescu era o joacă să le surprindă inconsecvențele și să le denunțe contrazicerile, el care avea aptitudinea să simtă defectarea logică numaidecât. Desperați adversarii să-i poată găsi vreodată o eroare în raționament au recurs la o singură ieșire: să-i conteste exactitatea premiselor, ori măcar să găsească în ele vreun mic rotocol vulnerabil, ca pe umărul neînvinsului Siegfried.

Fără comparație mai însemnată este încă chestiunea atitudinii politice a lui Maiorescu, ținuta sa morală pe acest teren alunecos. Nu vom da iarăși o excesivă importanță faptului că Maiorescu — diferind de majoritatea cetățenilor de

www.digibuc.ro

atunci — n'a fost național-liberal, ci a preferat să guverneze mai puțin, cu partidul conservator, de care îl apropiau mai tare anumite convingeri filosofice: ideea spenceriană că progresul se face lent și deslipirea de trecut nu trebuește bruscată, — sau ideea schopenhaueriană că nu aranjamentele rațiunii și preschimbările formale alcătuesc elementul primar al vieții, așa că adevăratele prefaceri nu se pot realiza numai cu ele.

Va fi vorba, în primul loc, despre atitudinea sa de etică politică — domeniu unde a depășit considerabil mediul vremii sale, luat în generalitatea lui.

Ce departe a fost omul acesta, în domeniul politic de orice preocupare interesată, și în ce măsură nebănuită a practicat abnegația și desinteresarea!

Ajuns ministru de instrucție publică, în 1873, a refuzat să repare nedreptatea ce i se făcuse de ministrul precedent — care îl înlăturase abuziv din învățământ — deși reparase fără întârziere aceeași nedreptate, făcută altor tovarăși de prigonire. I s'a părut probabil că gestul de a se reintegra pe sine, putea să pară suspect, și a preferat omul așa de îndrăgostit de dăscălie, să renunțe mai bine de un deceniu la îndeletnicirile lui școlare și să recurgă la altă profesiune, aceea de avocat.

Ca ministru de justiție, a vrut să interzică, printr'o lege, titularilor acestui departament, să profeseze cinci ani avocatura, după ieșirea lor din minister. Proiectul de lege, care lovea în atâtea interese, n'a putut trece prin parlament, dar Maiorescu a socotit că pe sine proiectul îl angaja cât și o lege sancționată și, părăsind ministerul, a demisionat îndată din barou. Pentru o riguroasă consecvență morală și-a astupat singur un izvor de venituri, devenind deodată un om cu mijloace materiale cât se poate de modeste.

Dar osebit de această impresionantă desinteresare, mai trebuește să semnalăm neapărat în activitatea politică a lui Maiorescu, moderația civilizată a atacurilor care contrasta cu trivialitățile polemice ale timpului, lipsa lui de sectarism, care îl făceau gata să întindă mâna adversarilor, unindu-se pentru a face binele.

www.digibuc.ro

Un om superior ca dânsul și de severă ținută morală și-a dat foarte bine seamă că cetățenii unei țări și încă ai unei țări amenințate, în loc să pună ostentativ accentul pe partea în care se diferențiază, ar purea mai de grabă să-l pună pe partea în care gândesc la fel. Căci oricare ar fi diferențele de concepțiune, în fața unor probleme determinate, nu e cu putință ca mințile sănătoase să n'aibă și o largă parte de vederi comune.

Foarte curând, mai înainte ca junimiștii să se fi avântat în viața politică — ceea ce s'a petrecut mai târziu, după ce s'au afirmat mai întâi în literatură — în « Gazeta de Iași » apărută într'un an cu « Convorbirile literare » (în 1867), Maiorescu și alți câțiva membri ai Junimii, cari scriau aproape regulat, inspirând chiar Gazeta, au preconizat dela început, un armistițiu între partide și chiar desființarea lor, lăsând cel mult poarta deschisă pentru alte grupări politice, în cazul când ele vor naște printr'o diferențiare evolutivă, ulterioară.

Această atitudine, de largă comprehensiune, de înțeleaptă moderație, de patriotism luminat și de frumoasă ținută etică, chiar dacă a găsit câțiva admiratori răzleți, n'a avut totuși răsunet pe atunci în mase, așa că putem să spunem că activitatea politică a lui Maiorescu, n'a fost încununată cu același succes, ca activitatea sa de critic cultural și literar.

Nu numai că a purtat ca tânăr acest steag de înnoire politică, izbindu-se de rezistența bătrânilor, dar îl găsim ca bătrân, purtând aceeași flamură în mână, tot așa de neînțeles de generațiile mai nouă, care se adaptaseră și ele vechilor clișee mai comode și mai producătoare poate de avantagii personale. Cu părul alb, și dânsul, și mănunchiul său de amici, reprezentau — în contra altora mai tineri — lozinca viitorului, lozinca zilei de mâine, arătând încă odată că prospețimea spirituală nu este în funcție totdeauna de anul în care te-ai născut.

Cu toate că om disciplinat din fire și fără veleități personale de șefie, a trebuit să se despartă de partidul conservator oficial, care înțelegea să urmeze vechile făgașe și să păstreze neștirbită arhiva de prejudecăți sectare. Neputând fi învinuiți de mobile meschine, Maiorescu și prietenii săi junimiști, au fost acuzați de orgoliu ambițios, care i-a determinat

www.digibuc.ro

să părăsească bătrâna casă conservatoare cu patină tradițională, pentru a se instala într'un cort pretențios de mătase. Cine citește astăzi aceste caracterizări polemice, nu poate să nu-și spună că junimiștii politici — care au fost în unele privințe adevărații precursori ai zilelor noastre — nu se mutaseră în cortul acela din mândrie, ci pentru că coproprietarii vechii locuințe se împotriveau cu îndărătnicie la unele reparații și deparazitări. Cât despre așa zisa mătase, ea nu era în fond decât o pânză curată, căreia îi dădeau numele de mătase, optica acelor deprinși să nu se primenească niciodată.

Un om cu atâtea însușiri și cu așa adâncă seriozitate ca Titu Maiorescu, a guvernat personal puțin. A trebuit o conjunctură aproape neverosimilă, ca să poată veni, abia la sfârșitul vieții, la adânci bătrâneți, în fruntea unui guvern. In această calitate a prezidat cu strălucire în 1913 Conferința dela București, care a pus capăt războiului balcanic, și a dat putința României să-și rectifice frontiera dobrogeană dela Sud, care « în drept » nu fusese niciodată precis stabilită, fiindcă declaraserăm a doua zi după războiul independenței, că ne mulțumim momentan c'o demarcație provizorie, care nu închide însă chestia pe viitor. Cine vrea să cunoască dibăcia cu care Maiorescu a pilotat corabia țării pe aceste vremuri turburi și delicate, contopindu-se la perfecțiune și cu gândurile Suveranului său, nu are decât să citească acea « Carte Verde », care s'a publicat atunci îndată și unde se pot urmări succesiv, demersurile lui inteligente, toate culminând cu un memoriu înaintat marilor puteri, care își oferiseră mediațiunea, recunoscând în principiu dreptatea revendicărilor noastre. Acel memoriu, redactat personal de Maiorescu este o capodoperă de construcție și argumentare. Cele mai fericite scrieri ale lui Maiorescu — din epoca lui cea mai rodnică — nu întrec în nicio privință această operă luminoasă și adânc convingătoare. Dacă această chestie externă, a rectificării graniței noastre dela Sud n'ar fi avut niciun rezultat altul în avantajul României, decât acela de a fi dat prilej lui Maiorescu să elaboreze aceste pagini minunate, ei bine, am putea chiar atunci să spunem, că ea n'a

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
www.digibuc.ro

fost de prisos și că a rămas ceva de preț după dânsa în patrimoniul nostru național.

După atâtea considerații, al căror număr îl justifică bogăția vastă a omului, e timpul să încheiu.

Filosoful Leibniz a spus că Dumnezeu mai înainte de a crea lumea, a întocmit diferite modele de lumi posibile, după care a ales pe acea mai armoniasă, și a fixat armonia ca lege supremă a ființării. De sigur era vorba de armonia ansamblului, care nu exclude disonanțe locale, dar tot Leibniz ne spune că acea lege universală trebue să constitue idealul oricărui exemplar individual, în râvna lui de perfecțiune.

Titu Maiorescu a fost peste tot o armonie, — în faptă, în vorbă și în scris. Alți oameni de cugetare îl vor fi depășit probabil în descoperiri de ordin concret, material, — dar ca priveliște armonică, dânsul a fost fără egal, căci cel puțin pe tărâmurile noastre, nimeni n'a încarnat mai bine, ceea ce filosoful german a socotit ca lege supremă a universului.

Se rezervă de obiceiu titlul de geniu acelor care descoperă noi adevăruri materiale, smulgându-le ca minerii din întunerecul profunzimii. Dar o cunoștință valabilă nu are numai un conținut, ci și o formă, o așezare.

De ce ar exista genialitate numai în domeniul conținutului cunoașterii și nu și în acel al formei sale? Este drept că valul unui dinamism perpetuu stăpânește domeniul conținutului și acolo se află cu deosebire tărâmul înnoirilor și al descoperirilor. Insă și armonia ansamblului, fără a fi susceptibilă în aceeași măsură de înnoiri, este așa de greu de menținut, e într'un echilibru atât de instabil, încât acel care o poate menține la perfecție se face demn de cele mai înalte atribute.

Osebit de tot ce a realizat în cultura și în viața românească, T. Maiorescu a avut geniul armoniei desăvârșite, cu jertfirea a tot ce putea s'o turbure, la nevoie chiar cu jertfa lui însuși.

B.C.U. BUCUREȘTI INST. DE ISTORIE
BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
www.digibuc.ro

MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE

SERIA III

TOMUL I, (1923—24):	Lei 120
I. C. NEGRUZZI. Autografe române	Lei 6
I. C. NEGRUZZI. Ioan Bogdan, Al. Vlahuță, Al. Xenopol și manuscripte ale lor	» 5
ANDREI BÂRSEANU. Catechismul luteran românesc	» 5
RAMIRO ORTIZ. Leopardi e la Spagna I-IV	» 15
DRAGOȘ PROTOPOPESCU. Unkonown Congreve, a sheaf of poetical scraps	» 12
G. BOGDAN-DUICĂ. Gheorghe Lazăr	» 40
RAMIRO ORTIZ. Leopardi e la Spagna V-VII	» 40

TOMUL II, (1924—25):	Lei 175
AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI. O operă de mare valoare	Lei 8
ALEXANDRU MARCU. Romanticii italieni și Românii	» 40
Dr. IACOB RADU. Doi luceferi rătăcitori	» 40
TH. CAPIDAN. Elementul slav în dialectul aromân	» 30
ȘTEFAN CIOBANU. Dimitrie Cantemir în Rusia	» 50
CONSTANTIN I. KARADJA. Despre lucrul apostolesc al lui Coresi	» 8

TOMUL III, (1925—27):	Lei 200
Dr. A. VERESS. Cântece istorice vechi ungurești despre Români	Lei 15
AL. VICIU. Suplement la « Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal	» 10
N. CARTOJAN. Legendele Troadei în literatura veche românească	» 30
PER. PAPAHAGI. Numiri etnice la Aromâni	» 15
G. POPA-LISSEANU. Un manuscris al gramaticei românești a lui I. Eliade-Rădulescu	» 8
Pr. V. URSĂCHESCU. Psaltirea slavonă (1577—1580)	» 12
S. PUȘCARIU. Dicționarul Academiei	» 15
RAMIRO ORTIZ. Goldoni e la Francia	» 40
AL. MARCU. V. Alecsandri și Italia	» 85
Dr. A. VERESS. Note și scrisori Șincaiane	» 15

TOMUL IV, (1928—29):	Lei 250
ION COLAN. Vieața și opera lui Ion Barac	Lei 45
N. CARTOJAN. « Fiore di virtù » în literatura românească	» 60
ȘTEFAN PAȘCA. Glosar dialectal alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni	» 32
I. A. BASSARABESCU. Două epoci din literatura română	» 6
Dr. ANDREI VERESS. Vechi istorici unguri și sași despre istoria Românilor (1760—1787)	» 50
N. IORGA. Note istorice asupra editării operei poetice a lui M. Eminescu	» 6
Dr. CARLO TAGLIAVINI. Despre « Lexicon Marsilianum »	» 15
Dr. ANDREI VERESS. Pictorul Barabás și Românii	» 40

TOMUL V, (1930—31):	Lei 330
W. MEYER-LÜBKE. Rumänisch und romanisch	Lei 20
RAMIRO ORTIZ. Per la fortuna del Petrarca in Rumania (1783—1928)	» 20
IOAN BIANU. Inscripții în limba gotică și în caractere runice descoperite lângă Folticeni	» 20
Dr. ANDREI VERESS. Istoricul marele serdar Gheorghe Saul (1743—1785)	» 18
N. N. CONDIESCU. Istoria lui Alțidalis și a Zelidiei	» 40
G. F. CIAUȘIANU. Glosar de cuvinte din jud. Vâlcea	» 75
ARTUR GOROVEI. Contribuțiuni la biografia lui Constantin Stamati	» 12
ION GHERGHEL. Goethe în literatura română	» 130

www.digibuc.ro

TOMUL VI, (1932—34): Lei 280

LIVIU MARIAN. Alexandru Hasdeu şi Academia Română . . . . . Lei 60
C. T. HARLEY WALKER. Limba irlandeză sau gaelică . . . . . » 6
ARTUR GOROVEI. Artistul Matei Millo . . . . . » 25
Dr. CARLO TAGLIAVINI. Despre «Lexicon compendiarium latino-valachicum» . . . . . » 10
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstireşti în Palestina . . . . . » 5
SEXTIL PUŞCARIU. B. P. Hasdeu ca linguist . . . . . » 5
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstireşti în Palestina, Chipru şi Muntele Sinai . . . . . » 5
D. R. MAZILU. Sfânta Filoteia dela Argeş. Lămurirea unor probleme istorico-literare . . . . . » 60
ARTUR GOROVEI. Contribuţii la istoria literară . . . . . » 30
TUDOR VIANU. Influenţa lui Hegel în cultura română . . . . . » 60
ARTUR GOROVEI. Ierotheiu Episcopul Huşilor . . . . . » 20

TOMUL VII, (1934—36): Lei 350

ONISIFOR GHIBU. Contribuţii la istoria poeziei noastre populare şi culte Lei 20
MARCU BEZA. Trei săbii moldoveneşti din vremea lui Ştefan-cel-Mare » 5
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstireşti la muntele Athos . . . . . » 30
N. CARTOJAN. Poema cretană Erotocrit în literatura românească şi izvorul ei necunoscut . . . . . » 60
G. MURNU. Românía şi Elada . . . . . » 5
ALEXANDRU MARCU. Simion Bărnuţiu, Al. Papiu Ilarian şi Iosif Hodoş la studii în Italia . . . . . » 100
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstireşti în Epir, Rodos şi Paros . . . . » 5
ARTUR GOROVEI. Elementul popular în literatura cultă . . . . . » 15
AL. CIORĂNESCU. Alexandru Depărăţeanu, studiu critic . . . . . » 100

TOMUL VIII, (1936—38): Lei 200

MARCU BEZA. Biblioteci mănăstireşti în Patmos . . . . . Lei 5
MARCU BEZA. Biblioteci mănăstireşti în Siria, Atena şi Insula Hios . . » 10
General R. ROSETTI. Termenii militari din dicţionarele şi enciclopediile noastre . . . . . » 10
I. PETROVICI. Privire asupra operei şi personalităţii lui Descartes . . . » 10
GH. ADAMESCU. Adaptarea la mediu a neologismelor . . . . . » 50
I. PETROVICI. Determinismul şi indeterminismul în lumina criticei filosofice . . . . . » 5
† I. BIANU. O comunicare obştească a condiţiilor păcii dela Kuciuc-Kainargi (1774) . . . . . » 20
ŞT. CIOBANU. Din legăturile culturale româno-ucrainiene: Ioannichie Galeatovschi şi literatura românească veche . . . . . » 80
MIHAIL SADOVEANU. Comemorarea lui I. Creangă . . . . . » 10
ION PILLAT. George Coşbuc — 20 ani dela moartea poetului . . . . » 5
MARCU BEZA. Vechi legături cu Anglia . . . . . » 30

TOMUL IX (1938—39):

IORGU IORDAN. Un linguist sociolog: Antoine Meillet . . . . . Lei 8
TH. CAPIDAN. Originea Macedoromânilor . . . . . » 12
MARCU BEZA. Urme româneşti la Atena şi Ierusalim . . . . . » 35
GEORGE MURNU. Românii din Bulgaria Medievală . . . . . » 15
PETRE COMAN. Glosar dialectal . . . . . » 55
D. CARACOSTEA. Simbolurile lui Eminescu . . . . . » 15
G. OPRESCU. Probleme româneşti de artă ţărănească . . . . . » 30
EMIL VÎRTOSU. Scrisorile inedite ale lui I. Heliade Rădulescu . . . » 40
M. SADOVEANU. Cincizeci de ani dela moartea lui Ion Creangă . . » 6
G. POPA-LISSEANU. Limba Română în izvoarele istorice medievale . » 40
I. PETROVICI. La centenarul lui Titu Maiorescu . . . . . » 20

C. 61.680.

PREŢUL LEI 20.—

www.digibuc.ro